

Я. М. Сандул

доцент кафедри адміністративного і фінансового права
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0002-6823-7990

А. Ю. Бойчук

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин, суспільних комунікацій
Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку
orcid.org/0000-0001-5593-7878

ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Статтю присвячено дослідженню питання змісту адміністративно-правового статусу Збройних Сил України. Зазначено, що затвердження адміністративно-правового статусу Збройних Сил України пов'язано з етапами формування, розвитку, та реформування Збройних Сил України.

Встановлено, що адміністративно-правовий статус Збройних Сил України як суб'єкта забезпечення національної безпеки і оборони України побудований на конституційно та законодавчо визначених принципах і гарантіях провадження діяльності Збройних Сил України і координується він з адміністративно-правовим статусом інших суб'єктів забезпечення національної безпеки і оборони України.

Визначено адміністративно-правового статус суб'єкта сектора безпеки і оборони як врегульовану адміністративним законом систему структурних елементів, представлених цільовим, організаційно-структурним, функціональним блоками та іншими складниками, які визначають правове становище суб'єкта безпеки і оборони в адміністративних правовідносинах при здійсненні діяльності із забезпечення національної безпеки. Зроблено висновок про те, що призначення Збройних Сил України розкривається в їхній діяльності через реалізацію конституційно та законодавчо визначених завдань і функцій, а правовий статус – це не тільки сукупність його складових та можливостей, але й механізми їх втілення у конкретних відносинах.

Висунуто тезу про важливість внесення зміни до Закону України «Про Збройні Сили України» в частині відповідності сучасним проблемами та стандартам НАТО в сфері національної безпеки та військової підготовки. В цілому адміністративно-правовий статус Збройних Сил України в період дії правового режиму воєнного стану відображає сукупність елементів, які дозволяють Збройним Силам України впорядковувати суспільні відносини для цілей захисту національної безпеки через надані їм спеціальні повноваження.

Ключові слова: *Збройні Сили України, адміністративно-правовий статус, повноваження, воєнний стан, національна безпека.*

Актуальність дослідження. Постійна загроза національній безпеці України, державному суверенітету, територіальній цілісності, безпеці громадян України – щоденний виклик сектору безпеки і оборони. У стримуванні збройної агресії проти України провідну роль відіграють Збройні Сили України. Конституція України визначає, що «Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України»

[1]. Актуальність теоретичного дослідження публічного адміністрування у сфері національної безпеки України, зокрема, у Збройних Силах України як суб'єкта забезпечення національної безпеки і оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності каталізувалася збройною агресією проти України.

Захист національних інтересів, як безумовна необхідність для створення умов існу-

вання і розвитку особи, суспільства і держави є головною метою державної політики з питань національної безпеки яка нерозривно пов'язана із спрямованістю публічного адміністрування у сфері національної безпеки [2]. Дискусійність наукового обґрунтування векторів забезпечення сталого і прогресивного розвитку національних держав та міжнародного співтовариства значно актуалізувалася після двох світових війн та появи нових загроз національним інтересам і міжнародній стабільності [3, с. 321]. Забезпечення належного рівня ефективності публічного адміністрування у сфері національної безпеки є маркером потенціалу держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблематикою визначення правового статусу Збройних Сил України займалися такі вчені, як: Л. Рослицька, В. Ситюк, С. Янюка, О. Боброва, В. Тимофєєва, О. Спілки, Д. Федотова, О. Затиная, О. Музики, Г. Єфімова, Ю. В'яткіна, П. Щипанського, В. Павленка, М. Лобко та інші. Натомість, враховуючи періодичне удосконалення законодавства у сфері оборони та безпеки України, необхідним є виокремлення ролі Збройних Сил України в період дії правового режиму воєнного стану.

Метою статті є здійснення наукового дослідження адміністративно-правового статусу Збройних Сил України.

Виклад основного матеріалу. Історіографічно затвердження адміністративно-правового статусу Збройних Сил України пов'язано з етапами формування, розвитку, та реформування Збройних Сил України. Якщо перші два етапи корелюються із становленням держави та утворенням власної системи органів національної безпеки та оборони як невід'ємної складової незалежної та самостійної держави та закріплення її основ на законодавчому рівні, то етапи реформування, хоч і частково, опосередковуються необхідними часовими змінами та новими стандартами, і перш за все, є необхідними заходами реагування на реальну зовнішню загрозу.

Впровадження керівних принципів і напрямів діяльності суб'єктів публічного адміністрування національної безпеки і оборони України для своєчасного виявлення та нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам ґрунтується на удосконаленні законодавства, розробці стратегій безпеки і воєнної доктрини України.

Адміністративно-правовий статус Збройних Сил України як суб'єкта забезпечення націо-

нальної безпеки і оборони України побудований на конституційно та законодавчо визначених принципах і гарантіях провадження діяльності Збройних Сил України і координується він з адміністративно-правовим статусом інших суб'єктів забезпечення національної безпеки і оборони України [4].

Адміністративно-правовий статус суб'єкта сектора безпеки і оборони ідентифікує відповідного суб'єкта права в системі правовідносин у сфері забезпечення національної безпеки і оборони в конкретний час із конкретними повноваженнями, завданнями і відповідальністю. Тобто, слухним є визначення адміністративно-правового статусу суб'єкта сектора безпеки і оборони як врегульованої адміністративним законом системи структурних елементів, представлених цільовим, організаційно-структурним, функціональним блоками та іншими складниками, які визначають правове становище суб'єкта безпеки і оборони в адміністративних правовідносинах при здійсненні діяльності із забезпечення національної безпеки [5].

Узагальнюючи питому кількість підходів до визначення адміністративно-правового статусу Збройних Сил України, слушно виокремити, що «Адміністративно-правовий статус Збройних Сил України як суб'єкта забезпечення національної безпеки і оборони України – це закріплене та регульоване адміністративно-правовими нормами становище Збройних Сил України у сфері забезпечення національної безпеки і оборони України, що виражається у визначеному місці та призначенні Збройних Сил України в системі суб'єктів забезпечення національної безпеки і оборони та суспільстві й державі загалом, цілях і завданнях, організаційно-функціональній структурі, комплексі кореспондуючих прав та обов'язків, формах і методах діяльності, охоплених сферою компетенції, та повноважень Збройних Сил України у галузі національної безпеки і оборони [6].

Становлення та формування Збройних Сил України збігається з проголошенням незалежності України і зумовлене процесами державотворення, загальними тенденціями військового будівництва, дією зовнішньополітичних чинників.

Визначальне значення у становленні Збройних Сил України відіграла побудова відповідної нормативно-правової бази. При підготовці та розробці перших законодавчих актів автивно вивчався досвід військового будівництва Німеччини, Великої Британії, інших країн [7]. Своєчасність прийняття першочергово необхідного

нормативного базису було обумовлено наявністю спільних поглядів політичних сил на необхідність мати власне військо [8].

Якщо до 2014 р. фундаментація Збройних Сил України як невід'ємного інституту незалежної демократичної держави, затвердження принципів, напрямків та правових основ його діяльності спиралася на досвід інших демократичних країн та допускала можливість змін та реформ у разі потенційної загрози національній безпеці, то події 2014 р. стрімко змінили і швидкість впроваджуваних змін і, що особливо важливо, зміст реформування в умовах присутності вже реальної зовнішньої загрози.

Оборонна реформа мала здійснити ряд термінових та надзвичайних заходів для адміністративно-правового забезпечення оборони держави та забезпечити рівень боєздатності необхідний для реагування та відсічі воєнної загрози.

Здійснення заходів та часові межі реформування Збройних Сил України обумовлювалися перш за все зовнішніми чинниками і були відповіддю на запит захисту від збройної агресії та необхідністю реагування на зростаючу загрозу територіальній цілісності. Потреба змін була нагальною і вимагала їх впровадження у надзвичайно стислі терміни.

Незважаючи на конституційно визначені місце і роль Збройних Сил України, в умовах зростаючої загрози національній безпеці правові засади організації діяльності Збройних Сил України потребують теоретичного та практичного переосмислення, змін і адаптації шляхом здійснення рішучих та ефективних кроків у площині діючого законодавства.

Початок агресії Росії проти України – безумовний виклик для Збройних Сил України та перевірка на вірність Військовій присязі та відданість народу України, що означив новий етап осмислення змісту правового статусу Збройних Сил України та їх ролі у гарантуванні національної безпеки держави.

У відповідь на виклик необхідності зміцнення бойових спроможностей українського війська та забезпечення додаткової обороноздатності країни в особливий період значного розвитку та переосмислення зазнає нормативно-правова база військового будівництва. Новітні наукові дослідження повинні стосуватись змін законодавства щодо правових засад сектора безпеки і оборони з метою посилення обороноздатності держави, системи цивільно-військового співробітництва у Збройних Силах України, що стосу-

ються змін у координації та взаємодії з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, критичного аналізу стану Збройних Сил та визначення заходів, необхідних для зміцнення боєздатності ЗСУ.

Публічне адміністрування у ЗСУ є цілеспрямованою діяльністю суб'єктів забезпечення національної безпеки і можна впевнено стверджувати: на теперішній час має не тільки стратегічне, але й навіть доленосне значення для майбутнього Української держави.

Акцентація на ролі стратегічного та оперативного забезпечення національної безпеки і оборони України Збройними Силами України набуває рис загостреної обгрунтованості та доцільності. Здійснення заходів реформування Збройних Сил України до вимог реалій, в яких опинилася держава, є не можливим без удосконалення їх адміністративно-правового статусу.

Призначення Збройних Сил України розкривається в їхній діяльності через реалізацію конституційно та законодавчо визначених завдань і функцій, тобто правовий статус – це не тільки сукупність його складових та можливостей, але й механізми їх втілення у конкретних відносинах. У той же час, правовий статус одного суб'єкта має бути підсвітлений протилежним статусом іншого суб'єкта, тобто має бути в наявності зв'язок та відповідність адміністративних-правових статусів Збройних Сил України та інших суб'єктів при забезпеченні національної безпеки і оборони. Адміністративно-правове забезпечення оборони являє собою системну діяльність суб'єктів публічного управління, регламентовану адміністративно-правовими нормами у сфері національної безпеки та оборони для реалізації та захисту суспільних відносин у сфері національної безпеки та оборони [9].

Конституційні та законодавчо визначені принципи є базою побудови адміністративно-правового статусу Збройних Сил України як суб'єкта забезпечення національної безпеки і оборони України. Реалізуючи гарантії провадження діяльності, адміністративно-правовий статус Збройних Сил України узгоджується з адміністративно-правовим статусом інших суб'єктів забезпечення національної безпеки і оборони України під час їх взаємодії.

Важливим для переосмислення розмежування повноважень державних органів у сферах національної безпеки і оборони стало прийняття Закону України «Про національну безпеку України», який визначив основи та принципи національної безпеки і оборони,

основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз. Варто зазначити, що Закон визначив подальшу перспективу удосконалення законодавства та адміністративно-правового статусу суб'єктів у сфері національної безпеки і оборони та зумовив прийняття нових редакцій Стратегії інформаційної безпеки, Стратегії національної безпеки, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, Положень про командування видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України та інші нормативно-правових актів. Також, на виконання Закону були розроблені, у межах повноважень визначених Положеннями, командування видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України доктрини, настанови, бойові статuti, оперативні і тактичні стандарти підготовки до застосування та ведення операцій (бойових дій) для здійснення військового управління у мирний і воєнний час за стандартами НАТО [10].

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що мають бути внесені зміни до Закону України «Про Збройні Сили України» в частині відповідності сучасним проблемам та стандартам НАТО в сфері національної безпеки та військової підготовки. В цілому адміністративно-правовий статус Збройних Сил України в період дії правового режиму воєнного стану відображає сукупність елементів, які дозволяють Збройним Силам України впорядковувати суспільні відносини для цілей захисту національної безпеки через надані їм спеціальні повноваження. Доцільним є подальше дослідження організаційно-структурного блоку адміністративно-правового статусу Збройних Сил України для оптимізації їх діяльності та якісного виконання поставлених завдань.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96->

[%D0%B2%D1%80#Text](#) (дата звернення: 04.07.2023).

2. Ларін С. Теоретичні аспекти дослідження категорії «національна цінність» як складової системи забезпечення національної безпеки. Актуальні проблеми державного управління. 2015. Вип. 4. С. 26- 30.
3. Шевченко М.М. Соціально-філософська концепція науковоосвітнього забезпечення публічного управління у сфері національної безпеки України. Гілея : науковий вісник. 2018. Вип. 134. С. 320-325.
4. Нестеренко, О.В. Поняття адміністративно-правового статусу Збройних Сил України як суб'єкта забезпечення національної безпеки і оборони України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 4. С. 137-141. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.4.24>
5. Пономарьов С.П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони України : дис. док. юрид. наук / 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2018. 513 с.
6. Тична, Богдана Миколаївна. Адміністративно-правовий статус збройних сил України як суб'єкта інформаційної діяльності [Текст] : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07 / Богдана Миколаївна Тична. – К. : ЗУНУ, 2021. – 241 с.
7. Гапеева О.Л. Формування законодавчої бази на першому етапі військового будівництва в Україні. *Військово-науковий вісник*. 2002. № 6. С.74–78.
8. Ткачук А.П. Збройні сили як фактор національної безпеки України у діяльності політичних партій у 1991–2014 роках : монографія. наук. ред. І. Я. Соляр. Львів : Нац. акад. сухопут. військ, 2019. С.70–71.
9. Пашинський В.Й. Поняття та структура адміністративно-правового забезпечення оборони держави. *Адміністративне право і процес*. 2018. № 1(20). С. 20–29.
10. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

Sandul Ya. M. , Boichuk A. Yu. Contents of the administrative and legal status of the armed forces of Ukraine under the conditions of marital state

The article is devoted to the study of the content of the administrative and legal status of the Armed Forces of Ukraine. It is noted that the approval of the administrative and legal status of the Armed Forces of Ukraine is related to the stages of formation, development, and reform of the Armed Forces of Ukraine.

It has been established that the administrative-legal status of the Armed Forces of Ukraine as a subject of ensuring national security and defense of Ukraine is built on the constitutionally and legally defined principles and guarantees of the operation of the Armed Forces of Ukraine and is coordinated with the administrative-legal status of other subjects of ensuring national security and defense of Ukraine.

The administrative-legal status of the subject of the security and defense sector is determined as a system of structural elements regulated by administrative law, represented by target, organizational-structural, functional blocks and other components that determine the legal position of the subject of security and defense in administrative legal relations when carrying out activities with ensuring national security. It was concluded that the purpose of the Armed Forces of Ukraine is revealed in their activities through the implementation of constitutionally and legally defined tasks and functions, and the legal status is not only the totality of its components and capabilities, but also the mechanisms of their implementation in specific relationships.

A thesis was put forward about the importance of amending the Law of Ukraine «On the Armed Forces of Ukraine» in terms of compliance with modern problems and NATO standards in the spheres of national security and military training. In general, the administrative and legal status of the Armed Forces of Ukraine during the period of the steam regime of the military army reflects a set of elements that allow the Armed Forces of Ukraine to regulate social relations for the purpose of protecting national security through the special powers granted to them.

Key words: *Armed Forces of Ukraine, administrative and legal status, powers, martial law, national security.*